

Дерев'янюк Богдан Володимирович,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри господарського та екологічного права
Донецького юридичного інституту МВС України, м. Донецьк

НАЯВНІСТЬ СУЧАСНОЇ МАЙНОВОЇ БАЗИ ЯК ЗАСІБ КОНКУРЕНТНОГО ЗАХИСТУ ВІТЧИЗНЯНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

В умовах сучасної конкурентної глобалізованої економіки існують і посилюються загрози витіснення вітчизняних суб'єктів господарювання із раніше завойованих ними ринків. Велику кількість прикладів можна знайти у галузях важкої та хімічної, легкої та переробної промисловості, у приладобудуванні та АПК, у фінансовому секторі. У деяких галузях та сферах частка іноземного капіталу досягла загрозливих розмірів. З одного боку, наявність іноземних інвестицій є позитивом. Проте з іншого – держава втрачає можливості повноцінного контролю за частиною своєї економіки. Однією зі сфер економіки, де частка українських суб'єктів господарювання, кількість та обсяги вітчизняних матеріальних і фінансових ресурсів значно переважають іноземні є сфера освіти. Але і тут не все ідеально. Відсутність повноцінного державного фінансування більшості навчальних закладів (далі – НЗ) не дає їм можливість відновлювати матеріальну базу, у зв'язку із чим вони втрачають конкурентні переваги.

Майно НЗ повинно працювати на максимальне задоволення потреб споживачів їхніх послуг. У цьому зв'язку необхідно сказати, що у сучасному конкурентному світі якість майна НЗ часто напряму впливає на обрання потенційними споживачами того чи іншого НЗ в якості надавача цих послуг.

Вітчизняні економісти вважають послуги НЗ освітніми продуктами і вказують, що навіть місцезнаходження ВНЗ в місті, стан вузівських будівель і споруд, ступінь оснащення його класів та лабораторій сучасним обладнанням безсумнівно позначаються на успішності продажів освітніх продуктів. Хоча майбутні студенти та їх батьки приймають рішення про вибір ВНЗ не за фронтом його будівлі, проте привабливий вестибюль, зручне розташування ВНЗ відносно транспортних вузлів міста, відмінно обладнані аудиторії, навіть клумби перед входом до ВНЗ та інше, що демонструється під час проведення дня відкритих дверей, може вплинути на прийняття рішення абітурієнтами та їх батьками. Тут також слід відмітити обмеженість вибору, який має ВНЗ. Будівництво нових корпусів в центрі великого мегаполісу часто є непосильним завданням навіть для відомого державного ВНЗ. Нові недержавні ВНЗ частіше за все взагалі не мають своїх приміщень, а орендують різні, іноді не зовсім пристосовані будівлі. Тим більш важливо зробити все, що в змозі зробити ВНЗ, з

благоустрою і прибирання території, чистоти й обладнання приміщень, устаткування лабораторій і т.п. [1, с. 376-377]. Тим більше слідкувати за якістю майна, що використовується НЗ, необхідно у зв'язку із конкуренцією за «VIP-студентів» із зарубіжними НЗ, які мають більш сучасну та розгалужену майнову базу.

Так, у США університети володіють значними коштами, що дає їм можливість здійснювати важливі і дорогі проекти, у т.ч. у галузі космонавтики, ядерної енергетики. Річний бюджет ряду університетів перевищує бюджет деяких країн. Викладацький склад багатьох університетів і коледжів включає провідних учених, серед яких – лауреати Нобелівської премії, автори важливих відкриттів і винаходів. Тому до ВНЗ США прагне вступити багато випускників середніх шкіл із країн Європи, Азії, Африки, Латинської Америки, Австралії, які бажають отримати знання в галузі новітніх досягнень науки і техніки [2, с. 71-72]. Безумовно, із майновою основою господарювання таких НЗ, якими є більшість ВНЗ Великої Британії, США, ФРН та деяких інших розвинених країн, конкурувати достатньо складно. Проте перші кроки на цьому шляху в Україні уже мають місце. Так, відокремлення в суспільстві так званих суспільних прошарків призвело й до розшарування ВНЗ. З'явилися «елітні» та «недорогі» ВНЗ. Престижні НЗ мають відповідний сервіс (стоянки для авто, готелі, кафе, послуги психолога, проходження практики за кордоном, індивідуальне навчання та ін.), у приміщеннях НЗ зроблені дорогі ремонти. У той час як інші обирають для себе стратегію економії по витратах, орієнтуючись при цьому на широкий ринок і пропонуючи низькі ціни на свої послуги [3, с. 97]. Хоча таке розшарування за розміром та якістю майново-технічної бази суб'єктів сфери освіти крім позитивів має значну кількість негативних моментів, проте його не можна оцінювати однозначно, адже цей процес – об'єктивна суспільно-економічна реальність, із якою обов'язково необхідно рахуватися. У такій ситуації вітчизняні НЗ (особливо ВНЗ) повинні намагатися підвищити розмір статутного фонду та якість основних фондів (у першу чергу обладнання). В іншому випадку як колись український ринок заповнили зарубіжні автомобілі, зарубіжна побутова техніка, як більшість українських банків стали філіями зарубіжних, так само за короткий час українські НЗ можуть бути витіснені зарубіжними навіть на внутрішньому ринку освітніх послуг. Тому В.Я. Тацій пред'являє до вітчизняних ВНЗ вимоги забезпечувати високий рівень науково-викладацької діяльності, належний рівень навчання, наукової діяльності студентів (мати сучасні навчальні корпуси, бібліотеки, інформаційні підрозділи, центри наукових досліджень) тощо; вважає, що потрібно також забезпечити сучасні побутові умови для проживання (гуртожитки, готелі, харчування, медичне обслуговування), створити підрозділи, які впливають на розвиток фізичних і духовних потреб молоді людини (спортивні споруди, стадіон, басейн, палац студентів, студентські творчі клуби та ін.) [4, с. 5].

А.О. Монаєнко справедливо вказує, що на сьогодні наявність необхідного обладнання визначає можливість підготовки фахівців сучасного рівня, залучення замовлень на дослідження і розробки, надання широкого спектру різних (зокрема – унікальних) послуг, товарів, робіт тощо, здачі обладнання в оренду. Володіння виробничими потужностями забезпечує виконання робіт, пов'язаних з виробництвом товарів, виконанням замовлень (зокрема на серійне виробництво), підтримкою наукоємного бізнесу, інновацій на власних потужностях, забезпеченням НДДКР. Інформаційні ресурси створюють умови для підтримки сучасних освітніх технологій (зокрема дистанційного навчання), реалізації додаткових освітніх послуг, надання послуг з використанням Інтернету. Вони є фундаментом для розробки і реалізації програмних продуктів, баз даних, інформаційних систем, зокрема комерційних, створюють можливість вирішення організаційних і управлінських завдань на сучасному рівні [5, с. 118]. До цього повинні прагнути усі ВНЗ та НЗ. Проте в контексті даного напрямку досліджень нас цікавлять НЗ «елітного» типу як такі, що зможуть «відібрати» хоча б вітчизняних «VIP-студентів» у зарубіжних конкурентів. Поділ НЗ на «еліт» та «економ» клас має схожість із поділом підприємств на малі та великі. І ті й інші повинні бути у кожній країні та світовій господарській системі; на малі припадає приблизно 80% зайнятих і 20% ВВП. Проте у жодній нормальній країні малий і великий бізнес не протиставляється один іншому, оскільки суб'єкти кожного із них виконують різні завдання. Так само відбувається й у сфері освіти. НЗ «еліт» та «економ» класів орієнтуються на власний сегмент ринку і не є яскраво вираженими прямими конкурентами. Проте перші мають стратегічне завдання – якісно конкурувати із зарубіжними НЗ та забезпечувати незалежність та захист національної економіки від зарубіжних суб'єктів господарювання. А одним із ефективних засобів захисту тут виступає наявність якісної сучасної майнової бази.

Література:

1. Сафонова В.Є. Дієві аспекти підвищення конкурентоспроможності ВНЗ на основі організації його маркетингової діяльності / В.Є. Сафонова // Університетські наукові записки. — 2009. — № 3 (31). — С. 373—378.
2. Боголіб Т.М. Фінансові аспекти розвитку вищої освіти у США / Т.М. Боголіб // Фінанси України. — 2010. — № 2. — С. 70—82.
3. Кратт О.А. Градієнти соціально-економічного потенціалу вищої школи: формування та реалізація / О.А. Кратт, М.В. Артюхіна // Економіка та право. — 2008. — № 3. — С. 94—98.
4. Тацій В. Проблеми вищої юридичної освіти в Україні: нові виклики сучасних реалій / В. Тацій // Право України. — 2009. — № 1. — С. 4—8.
5. Монаєнко А.О. Особливості позабюджетної діяльності вищих навчальних закладів / А.О. Монаєнко // Наше право. — 2009. — № 4. (Ч. 1). — С. 116—119.

Деревянко, Б.В. Наявність сучасної майнової бази як засіб конкурентного захисту вітчизняних навчальних закладів [Текст] / Б.В. Деревянко // Економіко-правові дослідження в ХХІ столітті: правові засоби захисту національної економіки : матеріали дев'ятої міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (9-16 березня 2012 г.) / науч. ред. В. К. Мамутов. — Донецьк : НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень; Ноулідж, 2012. — С. 65–68.